

Имиграцията и „градината като работилница“: българските градинари в Унгария в края на XIX и началото на XX век

Николай Вуков

DOI: 10.7546/BF.1.2024.01

Литература

Боди, Ференц 2024: „Третият път“ – Националната земеделска партия в Унгария и българските градинари през периода между двете световни войни. – *Български фолклор*, № 1, 45–62 [Bodi, Ferenc 2024: „Tretiyat pat“ – Natsionalnata zemedelska partiya v Ungaria i bulgarskite gradinari prez perioda mezhdu dвете svetovni voyni. – *Bulgarski folklor*, No. 1, 45–62].

Борош, Мариета 1980: Български градинари и градини по български образец в Унгария 1870–1945 (Към развитието на зеленчукопроизводството в Унгария). – В: Добрев, Чавдар и др. *Българо-унгарски отношения*. София: БАН, 233–250 [Boros, Marieta 1980: Bulgarski gradinari i gradini po bulgarski obrazets v Ungaria 1870–1945 (Kam razvitiето na zelenchukoproizvodstvoto v Ungaria)]. – In: Dobrev, Chavdar i dr. *Bulgaro-ungarski otnosheniya*. Sofia: BAN, 233–250].

БФ 2011/1: *Български фолклор*, 2011, № 1. България – Унгария: етнокултурни традиции и съвременност. Съст. Наталия Рашкова [BF 2011/1: *Bulgarski folklor*, 2011, No. 1. Bulgaria – Ungaria: etnokulturni traditsii i savremennost. Sast. Natalia Rashkova].

Българи в Унгария 1999: *Българи в Унгария*. Ред. Лилия Пенева-Винце, Адриана Петкова Пападопулос. Будапеща: Изследователски институт на българите в Унгария, Българско републиканско самоуправление [Bulgari v Ungaria 1999: *Bulgari v Ungaria*. Red. Lilia Peneva-Vincze, Adriana Petkova Papadopulosz. Budapeshta: Izsledovatelski institut na bulgarite v Ungaria, Bulgarsko republikansko samoupravlenie].

Българи и унгарци 2002: *Българи и унгарци – 1000 години заедно*. Будапеща: Българско републиканско самоуправление; Изследователски институт на българите в Унгария [Bulgari i ungartsi 2002: *Bulgari i ungartsi – 1000 години заедно*. Budapeshta: Bulgarsko republikansko samoupravlenie, Izsledovatelski institut na bulgarite v Ungaria].

Българите в Средна и Източна Европа 1994: *Българите в Средна и Източна Европа*. София: УИ „Св. Климент Охридски“ [Bulgarite v Sredna i Iztochna Evropa 1994: *Bulgarite v Sredna i Iztochna Evropa*. Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“].

Български календар 2005: *Български календар. 90 години Дружество на българите в Унгария*. Ред. Иван Русков, Светла Кьоцева. Будапеща: Българско републиканско самоуправление [Bulgarski kalendar 2005: *Bulgarski kalendar. 90 години Дружество на българите в Унгария*. Red. Ivan Ruskov, Svetla Kyoseva. Budapeshta: Bulgarsko republikansko samoupravlenie].

Българските следи 2019: *Българските следи. Културното наследство на българите в Унгария*. Будапеща: Българско републиканско самоуправление [*Bulgarskite sledi. Kulturno nasledstvo na bulgarite v Ungaria*. Budapeshta: Bulgarsko republikansko samoupravlenie].

Ганева-Райчева, Валентина 2004: *Българите в Унгария – проблеми на културната идентичност*. София: Академично издателство „Марин Дринов“ [Ganeva-Raycheva, Valentina 2004: *Bulgarite v Ungaria – problemi na kulturnata identichnost*. Sofia: Akademichno izdatelstvo „Marin Drinov“].

Георгиев, А.С.К. 1917: Българските градинари в Унгария. – *Народно стопанство*, № 9–10, 3–5 [Georgiev, A.S.K. 1917: *Bulgarskite gradinari v Ungaria*. – *Narodno stopanstvo*, No. 9–10, 3–5].

Гешов, Иван Е. 1888: Нашите градинарски дружества. – *Периодическо списание на Българското книжовно дружество в Средец*, 27. София: Държавна печатница, 324–342 [Geshov, Ivan E. 1888: *Nashite gradinarski druzhestva*. – *Periodicheskospisanie na Bulgarskoto knizhovno druzhestvo v Sredets*, 27. Sofia: Darzhavna pechatnitsa, 324–342].

Гинчев, Цани 1887: Няколко думи от историята на нашето градинарство (бахчованджилък) и за уредбата на градината. – В: *Труд*, кн. XVII–XXI, 1183–1213 [Ginchev, Tsani 1887: *Nyakolko dumi ot istoriyata na nasheto gradinarstvo (bahchovandzhilak) i za uredбата na gradinata*. – In: *Trud*, кн. XVII–XXI, 1183–1213].

Гласнова, Диана 2015: Българският градинарски поход в Европа и света. – В: *Стопански миграции, институции и организационен живот на българите в диаспора*. Ред. Иван Русков. София: Арка, 85–119 [Glasnova, Diana 2015: *Bulgarskiyat gradinarski pohod v Evropa i sveta*. – In: *Stopanski migratsii, institutsii i organizatsionen zhivot na bulgarite v diaspora*. Red. Ivan Ruskov. Sofia: Arka, 85–119].

Гърдев, Костадин 1976: Устройство и дейност на българската колония в Унгария между двете световни войни. – *Известия на държавните архиви*, 31, 167–177 [Gardev, Kostadin 1976: *Ustroystvo i deynost na bulgarskata koloniya v Ungaria mezhdu dвете svetovni voyni*. – *Izvestiya na darzhavnite arhivi*, 31, 167–177].

Гърдев, Костадин 2005: Организиране на българската колония в днешна Унгария. – В: *Български календар. 90 години Дружество на българите в Унгария*. Ред. Иван Русков, Светла Кьосева. Будапеща: Българско републиканско самоуправление, 67–81 [Gardev, Kostadin 2005: *Organizirane na bulgarskata koloniya v dneshna Ungaria*. – In: *Bulgarski kalendar. 90 godini Druzhestvo na bulgarite v Ungaria*. Red. Ivan Ruskov, Svetla Kyoseva. Budapeshta: Bulgarsko republikansko samoupravlenie, 67–81].

Гърдев, Костадин 2013: *Българската общност в Унгария след 1944 г.* София: Гутенберг [Gardev, Kostadin 2013: *Bulgarskata obshtnost v Ungaria sled 1944 g.* Sofia: Gutenberg].

Гюров, Александър 1999: За генезиса и характера на трите български преселнически вълни в историческа и днешна Унгария. – В: *Българи в*

Унгария. Ред. Лилия Пенева-Винце, Адриана Петкова Пападопулос. Будапеща: Изследователски институт на българите в Унгария, Българско републиканско самоуправление, 120–139 [Gyurov, Aleksandar 1999: *Za genezisa i haraktera na trite bulgarski preselnicheski valni v istoricheska i dнешna Ungaria*. – In: *Bulgari v Ungaria*. Red. Lilia Peneva-Vincze, Adriana Petkova Papadopulosz. Budapeshta: *Izledovatelski institut na bulgarite v Ungaria, Bulgarsko republikansko samoupravlenie*, 120–139].

Гюров, Александър 2001: *Единадесетвековно българско присъствие в Унгария*. Будапеща: Българско републиканско самоуправление [Gyurov, Aleksandar 2001: *Edinadesetvekovno bulgarsko prisastvie v Ungaria*. Budapeshta: *Bulgarsko republikansko samoupravlenie*].

Гюров, Александър 2005: За основните фактори и традиции на трите български преселнически вълни в унгарските земи. – В: *90 години Дружество на българите в Унгария*. Будапеща: Българско републиканско самоуправление, 42–67 [Gyurov, Aleksandar 2005: *Za osnovnite faktori i traditsii na trite bulgarski preselnicheski valni v ungarskite zemi*. – In: *90 godini Druzhestvo na bulgarite v Ungaria*. Budapeshta: *Bulgarsko republikansko samoupravlenie*, 42–67].

Дончев, Тошо 1999: От преселници-градинари – българско малцинство. – В: *Българи в Унгария*. Ред. Лилия Пенева-Винце, Адриана Петкова Пападопулос. Будапеща: Изследователски институт на българите в Унгария, Българско републиканско самоуправление, 32–42 [Doncsev, Toso 1999: *Ot preselnitsi-gradinari – bulgarsko maltsinstvo*. – In: *Bulgari v Ungaria*. Red. Lilia Peneva-Vincze, Adriana Petkova Papadopulosz. Budapeshta: *Izledovatelski institut na bulgarite v Ungaria, Bulgarsko republikansko samoupravlenie*, 32–42].

Манев, Тодор 1938: *История на българското градинарство. Юбилеен сборник по случай 10 години от основаване на Българския градинарски съюз 1928–1938*. София [Manev, Todor 1938: *Istoriya na bulgarskoto gradinarstvo. Yubileen sbornik po sluchay 10 godini ot osnovavane na Bulgarskiya gradinarski sayuz 1928–1938*. Sofia].

Менхарт, Кристина 2016: За българските градинари през погледа на техните видни изследователи. – В: *Българите в чужбина – толкова близо, толкова далече*. Част 1. Съст. Снежана Йовева-Димитрова. Електронно списание „Онгал“, Год. VIII, бр. 12, София: Род, 84–95 [Menyhart, Krisztina 2016: *Za bulgarskite gradinari prez pogleda na tehните vidni izledovateli*. – In: *Bulgarite v chuzhbina – толкова близо, толкова далече*. Chast 1. Sast. Snezhana Yoveva-Dimitrova. Elektronno spisanie „Ongal“, God. VIII, br. 12, Sofia: Rod, 84–95].

Мод, Ласло 2015: Заселването на българските градинари в околностите на Сентеш и тяхната роля в оформянето на зеленчукопроизводителния регион. – В: *Стопански миграции, институции и организационен живот на българите в диаспора*. Ред. Иван Русков. София: ИК „Арка“, 57–68 [Mod, Laszlo 2015: *Zaselvaneto na bulgarskite gradinari v*

okolnostite na Sentesh i tyahnata rolya v oformyaneto na zelenchukoproizvoditelniya region. – In: *Stopanski migratsii, institutsii i organizatsionen zhivot na bulgarite v diaspora*. Red. Ivan Ruskov. Sofia: IK „Arka“, 57–68].

Мод, Ласло 2024: Интеграция на българските градинари в местното общество. Примери от Югоизточна Унгария. – *Български фолклор*, № 1, 63–74 [Mod, Laszlo 2024: Integratsiya na bulgarskite gradinari v mestnoto obshtestvo. Primeri ot Yugoiztochna Ungaria. – *Bulgarski folklor*, No. 1, 63–74].

Мутафов, Васил 1980: *Големите български градини в Европа през XIX–XX век*. – *Градинарство*, № 12, 41–44 [Mutafov, Vasil 1980: Golemite bulgarski gradini v Evropa prez XIX–XX vek. – *Gradinarstvo*, No. 12, 41–44].

Мутафов, Васил 2018: *Колелото на съдбата. Българското гурбетчийско градинарство (етнографски аспекти)*. Велико Търново: ДАР-РХ [Mutafov, Vasil 2018: *Koleloto na sadbata. Bulgarskoto gurbetchiysko gradinarstvo (etnografski aspekti)*. Veliko Tarnovo: DAR-RH].

Пейковска, Пенка 2002: Демографско състояние на българите в Унгария в края на XIX и началото на XX век. – В: *Българи и унгарци – 1000 години заедно*. Будапеща: Българско републиканско самоуправление; Изследователски институт за българите в Унгария, 47–64 [Pejkovska, Penka 2002 Demografsko sastoyanie na bulgarite v Ungaria v kraia na XIX i nachaloto na XX vek. – In: *Bulgari i ungartsii – 1000 godini zaedno*. Budapeshta: Bulgarsko republikansko samoupravlenie; Izsledovateliski institut za bulgarite v Ungaria, 47–64].

Пейковска, Пенка 2011: *Българските общности в Унгария през XIX–XX век. Миграции и историко-демографска характеристика*. София: Институт за исторически изследвания при БАН [Pejkovska, Penka 2011: *Bulgarskite obshtnosti v Ungaria prez XIX–XX vek. Migratsii i istoriko-demografaska harakteristika*. Sofia: Institut za istoricheski izsledvaniya pri BAN].

Пенчев, Владимир 2017: *Българските общности в Средна Европа*. София: Парадигма [Penchev, Vladimir 2017: *Bulgarskite obshtnosti v Sredna Evropa*. Sofia: Paradigma].

Петкова-Пападопулос, Адриана 2005: *Разговори с българи от Унгария*. Будапеща: Български културен форум [Petkova-Papadopulos, Adriana 2005: *Razgovori s bulgari ot Ungaria*. Budapeshta: Bulgarski kulturen forum].

Рашкова, Наталия 2005: Визуални източници на етноложко познание. – В: *Български календар. 90 години Дружество на българите в Унгария*. Ред. Иван Русков, Светла Кьосева. Будапеща: Българско републиканско самоуправление, 90–97 [Rashkova, Natalia 2005: Vizualni iztochnitsi na etnolozhko poznanie. – In: *Bulgarski kalendar. 90 godini Druzhestvo na bulgarite v Ungaria*. Red. Ivan Ruskov, Svetla Kyoseva. Budapeshta: Bulgarsko republikansko samoupravlenie, 90–97].

Рашкова, Наталия 2015: Биографични разкази за градинарството в Унгария: етнокултурни измерения. – В: *Стопански миграции, институции и организационен живот на българите в диаспора*. Ред. Иван Русков. София:

Арка, 25–35 [Rashkova, Natalia 2015: Biografichni razkazi za gradinarstvoto v Ungaria: etnokulturni izmereniya. – In: *Stopanski migratsii, institutsii i organizatsionen zhivot na bulgarite v diaspora*. Red. Ivan Ruskov. Sofia: Arka, 25–35].

Стопански миграции 2015: *Стопански миграции, институции и организационен живот на българите в диаспора*. Ред. Иван Русков. София: Арка [Stopanski migratsii 2015: *Stopanski migratsii, institutsii i organizatsionen zhivot na bulgarite v diaspora*. Red. Ivan Ruskov. Sofia: Arka].

Сираков, Марин 1922: *Градинарите от Търновско в странство*. Велико Търново: Ив. П. Касабов [Sirakov, Marin 1922: *Gradinarite ot Tarnovsko v stranstvo*. Veliko Tarnovo: Iv. P. Kasabov].

Узунова, Стойка 1999: Българското гурбетчийско градинарство в Унгария. – В: *Българи в Унгария*. Ред. Лилия Пенева-Винце, Адриана Петкова Пападопулос. Будапеща: Изследователски институт на българите в Унгария, Българско републиканско самоуправление, 188–206 [Uzunova, Stoyka 1999: *Bulgarskoto gurbetchiysko gradinarstvo v Ungaria*. – In: *Bulgari v Ungaria*. Red. Lilia Peneva-Vincze, Adriana Petkova Papadopulosz. Budapeshta: Izsledovatelski institut na bulgarite v Ungaria, Bulgarsko republikansko samoupravlenie, 188–206].

Харгитаине, Райна Симеонова 2004: *Градинарска култура и дейност на българските градинари в Унгария*. Будапеща: Българско републиканско самоуправление [Hargitaine, Rayna Simeonova 2004: *Gradinarska kultura i deynost na bulgarskite gradinari v Ungaria*. Budapeshta: Bulgarsko republikansko samoupravlenie].

Чангова-Менихарт, Пенка 1989: *Под слънцето на Унгария. Очерк за стопанската дейност на българските градинари (1720–1980)*. София: Земиздат [Csangova-Menyhart, Penka 1989: *Pod slantseto na Ungaria. Ocherk za stopanskata deynost na bulgarskite gradinari (1720–1980)*. Sofia: Zemizdat].

Чангова-Менъхарт, Пенка 2001. *Под слънцето на Унгария. Фотоалбум*. София: Земиздат [Csangova-Menyhart, Penka 2001: *Pod slantseto na Ungaria. Fotoalbum*. Sofia: Zemizdat].

Янкова, Венета 2014: *Българите в Унгария – културна памет и наследство*. София: Арка [Yankova, Veneta 2014: *Bulgarite v Ungaria – kulturna pamet i nasledstvo*. Sofia: Arka].

Янкова, Венета 2015: Градинари от Шуменско в Унгария – устна история и родова памет. – В: *Стопански миграции, институции и организационен живот на българите в диаспора*. Ред. Иван Русков. София: Арка, 36–57 [Yankova, Veneta 2015: *Gradinari ot Shumensko v Ungaria – ustna istoriya i rodova pamet*. – In: *Stopanski migratsii, institutsii i organizatsionen zhivot na bulgarite v diaspora*. Red. Ivan Ruskov. Sofia: Arka, 36–57].

Bódi, Ferenc 2017: Immigration of Bulgarian Market-Gardeners in Hungary – an Integrated Migrant Model in the 19th and 20th Centuries in Central Europe. – In: Vukov, Nikolay, Lina Gergova, Tanya Matanova, Yana Gergova (eds.). *Cultural Heritage in Migration*. Sofia: Paradigma, 115–128.

Deleuze, Gilles, Félix Guattari 1987 [1980]: *A Thousand Plateaus*.
Translated by Brian Massumi. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Hanák, Péter 1998: *The Garden and the Workshop: Essays on the Cultural History of Vienna and Budapest*. Princeton: Princeton University Press.

The History 2008: *The History of Hungarian Agriculture from the Beginning to the Present Day. Exhibition Guide*. Budapest: Museum of Hungarian Architecture.

Николай Вуков
Институт за етнология и фолклористика
с Етнографски музей
Българска академия на науките
ул. „Акад. Георги Бончев“, бл. 6
1113 София, БЪЛГАРИЯ
nikolai.vukov@gmail.com